

A gyakorlóiskolai könyvtárak könyvtárpedagógiai lehetőségei

CS. BOGYÓ KATALIN

csbk@jgypk.u-szeged.hu

Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Gyakorló Általános és Alapfokú Művészeti Iskolája,
Napközi Otthonos Óvodája

Bevezetés

A könyvtárpedagógia a könyvtári nevelő hatások összességével foglalkozó tudomány, s mint ilyen, megjelenik az összes könyvtártípus tevékenység- és célrendszerében. Azonban, ha a könyvtárpedagógiát úgy értelmezzük, mint a könyvtártudomány és a pedagógia kapcsolódási területeit pedagógiai megközelítésben összefogó tudományterületet, melynek célja az összekapcsolható és felhasználható területek integrálása egy szemlélet és célrendszer köré, akkor elsődleges színtere mindenképpen az iskolai könyvtár.

Az iskolai könyvtárban zajló könyvtárpedagógiai tevékenység túlmutat a hagyományos értelemben vett könyvtárhasználat oktatásán. A komplex információs műveltség fejlesztése sokoldalú tevékenységrendszeren keresztül valósul meg tervezett és szervezett keretek között.

A gyakorlóiskolai könyvtárakra mindez fokozottan érvényes, hiszen különleges helyet foglalnak el az iskolai könyvtárak között. Speciális feladatuk a gyakorlóiskolába bármely típusú gyakorlatra érkező különböző szakos hallgatókkal való különböző szintű foglalkozás, amely könyvtárpedagógiai szempontból a könyvtárpedagógia-tanár MA szakos hallgatók tanítási gyakorlata során teljesedik ki.

Tanulmányomban a gyakorlóiskolai könyvtárak ezen sokrétű könyvtárpedagógiai tevékenységrendszerét kívánom bemutatni a teljesség igénye nélkül, a leghangsúlyosabb elemekre koncentrálva.

A könyvtárpedagógiai munka tervezése

Az iskolai könyvtárban zajló oktató-nevelő munkát tantervek szabályozzák. A 20/2012. EMMI rendelet 166. § (1) c) pontja szerint az iskolai könyvtár egyik alapfeladata „az intézmény helyi pedagógiai programja és *könyvtár-pedagógiai programja* szerinti tanórai foglalkozások tartása”. (1)

A könyvtárpedagógiai program (továbbiakban KPP) alapjául a Nemzeti alaptanterv, a Kerettanterv, majd az ez alapján készülő helyi pedagógiai program szolgál. A minden részletre kiterjedő KPP rendkívül fontos a szerteágazó pedagógiai tevékenység tervezéséhez, értékeléséhez. A KPP hasonló felépítésű, mint az intézményi helyi pedagógiai program, azaz két nagy részre bomlik, a *nevelési programra* és az oktatási részre, azaz *könyvtárpedagógiai helyi tantervre*.

A *könyvtárpedagógiai nevelési programban* fogalmazódik meg az olvasóvá nevelés, ezen keresztül a kultúra és érték közvetítés, valamint a könyvtárhasználóvá nevelés, ezen keresztül az egész életen át tartó tanulásra nevelés tevékenységrendszer. A nevelési program adja meg továbbá a szakköri tevékenység, a tehetséggondozás és az önkéntes munka kereteit.

A *könyvtárpedagógiai helyi tanterv* rögzíti a célokat, eszközöket, a belépő tevékenységformákat, a tanórai oktatási tevékenységet, a befogadó tárgyakat, a szaktárgyakba való beépülést, illetve a tanórán kívüli tevékenységeket – majd ez alapján készül el a tanmenet.

A gyakorlóiskolai könyvtárak könyvtárpedagógiai programjában szerepeltetni kell a tanítót, a tanárt, a könyvtáros, a könyvtárpedagógia-tanár és a leendő könyvtárostanárra szakos hallgatók ellátására vonatkozó tevékenységeket is.

Tanítási órák a könyvtárban

A könyvtárhasználati oktatási tartalmaknak *fokozatosan, spirálisan*, az előzetes ismeretekre építve és a tantárgyak közt elosztva kell megjelenniük a tantervben és az oktatási gyakorlatban.

Mivel a könyvtárhasználat nem önálló tantárgy, így óraszámát az adott helyi tanterv határozza meg a Nemzeti alaptanterv és a Kerettanterv alapján.

Könyv- és könyvtárhasználat a Nemzeti alaptantervben

A könyv- és könyvtárhasználat, illetve a könyvtár használata több helyen megjelenik a Nemzeti alaptantervben. A fejlesztési területek, nevelési célok között a *Tanulás tanítása* című fejezetben emelik ki a könyvtárhasználat fontosságát.

A műveltségi területek közül a *Magyar nyelv és irodalom* az egyik elődleges befogadója a könyv- és könyvtárhasználatnak. A fejlesztési feladatok közül a 4. pont, azaz a *tanulási képességek fejlesztése* határozza meg a könyvtárhasználati tartalmakat elsőtől a tizenkettedik évfolyami az alábbiak szerint:

1–4. évfolyam	5–8. évfolyam		9–12. évfolyam
	5–6. évfolyam	7–8. évfolyam	
Az önálló feladatvégzés egyes lépéseinek megalapozása és gyakorlása (könyvtárlátogatás, könyvkölcsönzés, gyermek-lexikon használata). Gondolkodás a saját gondolkodási feladatokról. A tapasztalatok megosztása.	Az önálló feladatvégzés, információgyűjtés és ismeretszerzés módszereinek alkalmazása: segédkönyvek, szótárak, lexikonok használata, ismeretlen kifejezések jelentésének önálló megkeresése egynyelvű szótárakban, a tanult anyag bővítése különböző információhordozókból. Internetes enciklopédiák és keresőprogramok használata.	Verbális és nem verbális információk célszerű gyűjtésének, szelekciójának, rendszerezésének, kritikájának és felhasználásának gyakorlása. A könyvtári információkeresés ismereteinek bővítése, múzeumi információk. Az internetes adatgyűjtés technikái, hypertextek, linkek használata.	
Feladatvégzés könyvekkel, gyermeklapokkal (válogatás, csoportosítás, tematikus tájékozódás)	Elemi gyakorlottság a források megjelölésében.	Az idézés formai és etikai szabályai. A forráskritika technikáinak ismerete.	

1. táblázat

Nemzeti alaptanterv/Magyar nyelv és irodalom műveltségi terület/A tanulási képességek fejlesztése (2)

A műveltségi terület *közműveltségi tartalmainál* úgyszintén *A tanulási képesség fejlesztése* részletezi a könyv- és könyvtárhasználati tartalmakat az 1–4., az 5–8. és a 9–12. évfolyamon.

A másik befogadó műveltségi terület az *Informatika*. Az informatika részét képezi a *Könyvtári informatika*. „A könyvtárak információforrásaikkal és szolgáltatásaikkal a tanulás, a tanítás meghatározó tanulási forrásközpontjait, nyitott műhelyeit jelentik. Ennek garanciája a tanulók könyvtárhasználati műveltsége, ide értve a könyvtári információkeresés informatikai lehetőségeinket alkalmazását is.” (3)

1–4. évfolyam	5–8. évfolyam		9–12. évfolyam
	5–6. évfolyam	7–8. évfolyam	
Eligazodás az iskolai könyvtár tér- és állomány-szerkezetében	Könyvtártípusok megkülönböztetése. Az iskolai könyvtár eszköztárának készségszintű használata.	A lakóhelyi könyvtár eszköztárának készségszintű használata.	A különböző információs intézmények, elektronikus könyvtárak, adatbázisok funkcióinak megismerése.
A könyvtárak alapszolgáltatásainak ismerete, a használat szabályainak betartása.	A hagyományos és új információs eszközökön alakuló könyvtári szolgáltatások megismerése.	Könyvtári szolgáltatások irányított alkalmazása a tanulásban és a tájékozódásban.	A könyvtári információs rendszer szolgáltatásainak aktív felhasználása a tanulásban.
Elterjedt dokumentumtípusok, elektronikus források formai, tartalmi jellemzőinek megismerése, megkülönböztetése, használatuk alapjai.	A korosztálynak készült tájékoztató források biztos használata. A tanulmányi problémának megfelelő források kiválasztása.	Kézikönyvek, ismeretterjesztő források önálló kiválasztása, felhasználása tanulmányi célokhoz.	
A források azonosító adatainak megállapítása.	A forrásmegjelölés alapjainak alkalmazása.	A bibliográfia hivatkozás-technikájának alkalmazása a leggyakrabban használt dokumentumtípusok esetén.	Hivatkozásjegyzék, irodalomjegyzék készítése. A források alkotó felhasználása az etikai normák követésével.

1. táblázat

Nemzeti alaptanterv/Informatika műveltségi terület/Könyvtári informatika (4)

A Magyar nyelv és irodalom, valamint az Informatika mellett az *Ember és társadalom*, az *Ember és természet*, valamint a *Művészetek* műveltségi terület – eltérő mértékben – épít a könyv- és könyvtárhasználatra.

Könyv- és könyvtárhasználat a Kerettantervben

A Kerettanterv a NAT-ban foglaltakat részletezi, bontja tantárgyakra, tananyagegységekre, illetve óraszámokat rendel hozzájuk.

A Kerettanterv kiemeli, hogy „A *könyvtárhasználati* tudás a kiemelt fejlesztési területek mindegyikében elengedhetetlen, mivel minden téma megismerése hatékony és kritikai szemléletet igényel.” (5)

A könyv- és könyvtárhasználat az *informatika* tantárgyban *könyvtári informatika* néven kapott helyett, s itt határozták meg tanításának célját is:

„A könyvtárhasználat oktatásának célja a tanulók felkészítése az információszerezés kibővülő lehetőségeinek felhasználására a tanulásban, a hétköznapi életben az információk elérésével, kritikus szelekciójával, feldolgozásával és a folyamat értékelésével. A könyvtár forrásközpontként való használata az önműveléshez szükséges attitűdök, képességek és az egész életen át tartó önálló tanulás fejlesztésének az alapja. A fenti cél az iskolai és fokozatosan a más típusú könyvtárak, könyvtári források, eszközök megismerésével, valamint a velük végzett tevékenységek gyakorlásával, tudatos, magabiztos használói magatartás, tájékozódás és a könyvtárhasználat igényének kialakításával érhető el.” (6)

Ezen célokhoz rendelt óraszámok a leggyakoribb iskolatípusokban:

- Általános iskola 5–6. évfolyam: 2 óra
- Általános iskola 7–8. évfolyam: 6 óra
- Gimnázium 9–10. évfolyam: 6 óra
- Szakközépiskola 9–10. évfolyam: 3 óra
- Szakiskola 9–10. évfolyam: 0 óra

A tananyag mennyiségéhez és fontosságához képest ezek az óraszámok sajnos messze nem elegendők, ezért feltétlenül együtt kell működni elsősorban a magyar nyelv és irodalom, de valamennyi érintett műveltségi terület szaktanárával is (kapcsolódási pontok). A KPP, illetve a helyi tanterv rögzíti, hogy mely tárgyak mely tananyagegységükön milyen órákban tudnak kapcsolódni a könyv- és könyvtárhasználatához.

Szakiskolában sajnos nincs informatika tantárgy, a magyar nyelv és irodalom pedig nem tartalmaz könyv- és könyvtárismeretet.

Könyvtárhasználati tananyag

A könyvtárhasználati tananyagot a Kerettanterv határozza meg, bontja évfolyamokra és tananyagegységekre, határozza meg a fejlesztés várt eredményeit.

Leszögezi, hogy „a könyvtári informatika keretén belül kerül sor annak a megtanítására, hogy hogyan használhatók a könyvtári és más információforrások a tanulás során. A forrás- és könyvtárhasználat tanulása segít az információkeresés és a tanulás folyamatának megértésében, a *tanulási stratégia* fejlesztésében. A témakör a *gyakorlatközpontúságból* adódó folyamatos tevékenykedtetéssel és az *együttműködést igénylő csoportmunkával* járul hozzá a differenciáláshoz. Mind az *anyanyelvi*, mind a *digitális kulcskompetenciák* fejlesztése területén kiemelt jelentősége van az *információs problémamegoldás folyamatának*, valamint ezek bemutatásának. A könyvtárhasználat tanítása során cél, hogy a tanulók a nyomtatott és a digitális eszközök segítségével önállóan és tudatosan használjanak könyvtárakat, anyanyelvi és idegen nyelvű információforrásokat.” (7)

A könyvtárhasználati tananyag mindezeknek megfelelően tartalmilag négy nagy egységre bontható:

- 1) Általános könyvtárhasználati ismeretek
 - Könyvtártípusok
 - Funkciók, funkcionális terek
 - Állomány, állományegységek
 - Raktári rend
 - Szolgáltatás
 - Könyvtárhasználati szabályok

- 2) Dokumentumismeret
 - Nyomtatott dokumentumok
 - Könyv
 - Időszaki kiadvány
 - Nem nyomtatott dokumentumok
 - Vizuális dokumentum,
 - Auditív dokumentum,
 - Audiovizuális dokumentum,
 - Géppel olvasható dokumentum,
 - Oktatócsomag
 - Információs rendszer
- 3) A könyvtár tájékoztató segédeszközei
 - A direkt tájékoztatás eszközei (segédkönyv: lexikon, szótár, enciklopédia, adattár; kézikönyv; atlasz; kronológia; közhasznú információforrások
 - Az indirekt tájékoztatás eszközei (információkereső nyelvek, katalógus, bibliográfia, számítógépes adatbázisok)
- 4) A szellemi munka technikája
 - Anyaggyűjtés (Problémafelvetés – Tájékozódás – Forráskeresés – Forráskiválasztás – Szövegfeldolgozás)
 - Az információk feldolgozása (Szelekció – Rendszerezés – Címválasztás – Vázlatkészítés – Szövegalkotás – Számítógépes szövegszerkesztés – Irodalomjegyzék készítés – Hivatkozás – Idézet)

Mindezen tananyagtartalmak különböző vonatkozásban – *cél*-, illetve *eszköztudásként* – a könyvtárhasználati órákon, illetve könyvtárhasználati szakórákon jelennek meg.

Könyvtárhasználati tanórák

Az iskolai könyvtárban tipikusan két tanórátípus valósulhat meg. A könyvtárhasználati órákat a könyvtárostánár és a könyvtárpedagógia-tanár szakos hallgatók tartják, a könyvtárhasználatra épülő szakórákat pedig a szaktanár tartja a könyvtárostánárral együttműködve vagy kettős óravezetéssel.

KÖNYVTÁRHASZNÁLATI ÓRA

A *könyvtárhasználati órán* a fenti tananyagnak megfelelően a *könyvtárhasználati céltudás* kialakítása történik. Ezek tehát a könyvtárra, mint információtároló és -szolgáltató egységre, a dokumentumokra, mint felhasználtató forrásokra, illetve az azok tartalmában való tájékozódásra vonatkoznak.

A könyvtárhasználati órákat a *könyvtárostánár* tartja, aki egy személyben szakképzett pedagógus és szakképzett könyvtáros, mindkét tudományterület birtokosa. A jogszabályok a könyvtárostánár számára számos nevelő-oktató tevékenységet írnak elő, a 20/2012 EMMI rendelet 163.§ (1) pontja a könyvtárhasználati ismeretek oktatását és a könyvtárpedagógiai tevékenység koordinálását, a 166.§ (1) c pont pedig tanórai foglalkozások tartását. (8)

A *könyvtárpedagógia-tanár* képzést folytató egyetemeken gyakorlóiskoláiban a könyvtárostánár *szakvezető tanár/mentor* is, így könyvtárhasználati óráin tanárjelöltek hospitálnak, számukra bemutató órákat tart. Nevelő-oktató tevékenységei közé a különböző szakos hallgatók, de legfőképpen a könyvtárpedagógia-tanár szakos hallgatók mentoralása, könyvtáros és pedagógusképzési kurzusok tartása is beletartozik. A könyvtár-

használati órákat ennek megfelelően könyvtárostánár jelenlétében könyvtárpedagógia-tanár szakos hallgatók is tartják.

KÖNYVTÁRHASZNÁLATRA ÉPÜLŐ SZAKÓRA

A *könyvtárhasználatra épülő szakóra* valamely szaktárgy könyvtári információforrásokra alapozott tanítási órája, ahol a könyvtárhasználati céltudás már eszköztudásként jelenik meg, azaz a tanulók ezen ismeretek birtokában tudják elvégezni a szaktárgyi feladataikat.

A könyvtárhasználatra épülő szakórákat a *kettős óravezetés* jellemzi, a könyvtárostánár készíti elő az órához a nyomtatott és elektronikus dokumentumokat, a szaktanár tartja az órát. Optimális esetben azonban, ha a könyvtárostánár és a szaktanár megfelelően tud együttműködni, ennél többről is szó lehet: „...a foglalkozás egy-egy fázisában annak tartalmától függően más-más veheti át az irányítást, az önálló munka alatt pedig a tanulók kérdésük tartalmától függetlenül választhatnak, hogy melyikükhöz fordulnak segítségért. A csoportmunkával, könyvtári órával ismerkedő pedagógusok számára egyfajta biztonságot is adhat az, hogy az órán nem egyedül vannak jelen, hiszen így könnyebben biztosítható a csoportok munkájának figyelése, támogatása.” (Bogyó, Cs.-Dán-Dömsödy 2012: 28)

A KÖNYVTÁRHASZNÁLATI TANÓRÁK JELLEMZŐI

A könyvtárhasználati órák, ill. a könyvtárhasználatra épülő szakórák közös *jellemzője*, hogy képesség- és kompetenciafejlesztők, értékközvetítők, gyakorlatorientáltak, tapasztalat- és élményszerzők.

Ezen órák elképzelhetetlenek a hagyományos tanítási keretek között, ellenben a *konstruktív tanulási környezet* biztosításával kiváló terepei a *forrás-* és a *problémaalapú* tanuláshoz, a *kooperatív* módszerek használatának, a *differenciálásnak* és a *projektpedagógiának*.

A könyvtár az a konstruktív tanulási környezet, ahol a tanulók együtt dolgozhatnak és segíthetik egymást – változatos eszközöket és információs forrásokat használva – a problémamegoldó tevékenység során, a tanulási célok elérésében.

A könyvtári órák jellemzői közül fontossága miatt érdemes kitérni a *forrásalapú tanulásra*.

„A forrásalapú tanulás az önálló tanulás egy formája, melynek során a tanulók nem a pedagógustól kapják a tanuláshoz szükséges információkat, hanem információforrásokból maguk szerzik meg, gyűjtik össze, dolgozzák fel azokat. Az információforrások nagyon sokfélék lehetnek a nyomtatottól az elektronikusig, a tankönyvtől a dokumentumfilmig. Ez egy demokratikus, és szemléletében a reformpedagógiákhoz és a konstruktivista didaktikához jól illeszkedő szervezési forma.” Dömsödy (2006)

Ha a könyvtári források felhasználási szintjét vesszük alapul, akkor a következő óratípusokról beszélhetünk:

- 1) információforrásokra nem építő (nem jellemző a könyvtárhasználati órákra)
- 2) az információforrások használatát közvetlenül tanító, nem azok tartalmát felhasználó
- 3) forrásalapú foglalkozás
 - egyforrású (tankönyvre vagy ismeretlen forrásra alapozott)
 - többforrású foglalkozás (több meghatározott forrás felhasználásával)
 - könyvtári alapú foglalkozás (a könyvtár egészének felhasználásával)

Amikor a *könyvtár forrásairól* van szó, feltétlenül ki kell emelnünk, hogy egyaránt beszélünk nyomtatott és digitális (elektronikus) forrásokról. A lényeg nem a hordozó, ha-

nem maga az *információ*. Kívánatos, hogy a gyakorlóiskolai könyvtárak kellően mély – gyűjtőköri szabályzatban szabályozott – állománnyal rendelkezzenek, de legalább ilyen kívánatos, hogy megfelelő informatikai szolgáltatásokat tudjanak nyújtani: honlap, blog, online katalógus. Az ezek eléréséhez szükséges eszközök – internet, tanulói számítógépek, tanulói notebookok, interaktív tábla, dokumentumok létrehozására, sokszorosítására alkalmas eszközök – is elengedhetetlenek a korszerű tanulásszervezési módok megvalósításához.

A forrásalapú tanulással szorosan összefonódik a *problémaalapú tanulás*, amely a diákok önálló kutatásaira, informatikai ismereteire, lényeglátására épít, ill. célja ezek fejlesztése. A tanár irányító, ill. tanácsadó szerepet kap, elsősorban tanulni tanítja a diákokat. A problémaalapú tanulás fejleszti a kritikus gondolkodást, a lényeglátást.

A forrás- és a problémaalapú tanulás és a *projektben* való tanulás összekapcsolása is magától értetődő, hiszen a pedagógusok irányító, tanácsadó szerepben vannak, a tanulók önállóan szerzik meg a forrásokból az információkat. Az iskolai projektek nem valósíthatók meg a könyvtár használata nélkül. A könyvtárhasználatra épülő szakórák ezt a célt is szolgálhatják. Mindemellett beszélhetünk *könyvtári projektekről* is, amelyek könyvtárhasználati órákon, könyvtárhasználati foglalkozásokon, illetve önálló ismeretszerzés során valósulhatnak meg.

Tanórán kívüli tevékenységek

A *könyvtárhasználati foglalkozások* a tanórán kívüli foglalkozások körébe tartoznak, fokozottan élményközpontúak, az ismeretszerzés mellett a könyv- és könyvtárhasználat megszerettetése, az *olvasóvá nevelés* a céljuk. Ezeket a foglalkozásokat a kötetlenebb formák és a szabad témaválasztás jellemzi. Azon túl, hogy a tanulói aktivitásra építenek és a könyvtárban zajlanak, ténylegesen kötődnek a könyvtár információforrásainak a használatához. Ezek a foglalkozások kapcsolódhatnak valamely ünnephez, jeles naphoz, lehetnek rendszeresek vagy alkalmiak, lehetnek kézműves foglalkozások, dramatizálások, interaktív író-olvasó találkozók stb.

A *tehetséggondozás* elképzelhetetlen az iskolai könyvtár bevonása nélkül. A szaktárgyi versenyekre a tanulók készülhetnek a könyvtárban akár önállóan – eszköztudásként használva a könyvtárhasználati órákon megszerzett céltudást –, akár témavezetőjükkel együtt, felhasználva a könyvtár forrásait, lehetőségeit.

Azon kívül, hogy a könyvtárostánár a maga sajátos eszközeivel segíti a szaktanárok tehetséggondozó munkáját, könyvtárhasználati versenyekre is felkészíti tanulóit. A könyvtárhasználati versenyek célja – legyenek akár országos, akár megyei, városi vagy iskolai versenyek – a komplex kompetenciafejlesztés és a tehetséggondozás.

A könyvtárhasználat országos tanulmányi versenye a *Bod Péter Országos Könyvtárhasználati Verseny* az OFI-PKM szervezésében. Megyei, városi versenyek ezzel együtt országszerte zajlanak, Csongrád megyében Csongrád Megyei Könyvtárhasználati Verseny néven minden év tavaszán négy kategóriában mérhetik össze könyvtárhasználati tudásukat az iskolai csapatok. Az 5–6. osztályosok városi versenyét iskolai könyvtárunk rendezte 2001 óta *A szó elszáll, az írás megmarad* címmel.

Az iskolai könyvtár mindezen szervezett foglalkozások mellett a tanulók önálló felkészüléséhez is biztosítja a feltételeket, *közösségi térként* szolgál, lehetőséget nyújtva a szabadidő hasznos eltöltésére.

Szakmai gyakorlatok az iskolai könyvtárban

Az iskolai könyvtár – különböző szinteken – kapcsolatba kerül a gyakorlóiskolában megforduló szinte valamennyi hallgatóval, legyenek azok tanító, tanár MA, informatikus könyvtáros BA, könyvtárpedagógia-tanár MA szakosak.

Tanító- és tanárjelöltek az iskolai könyvtárban

A gyakorlóiskolai könyvtárak könyvtárpedagógiai tevékenységébe beletartozik a *tanító- és tanárjelölt* hallgatók számára könyvtárbeutatók tartása, amely a könyvtárhasználat szabályainak ismertetése és az állomány bemutatása mellett informál a könyvtár szolgáltatásairól, pedagógiai lehetőségeiről is.

Kiemelt fontosságú az a gyakorlat, miszerint a pedagógusjelöltek *hospitálási kötelezettségük* teljesítése során könyvtárhasználati órákat is látogatnak, így betekintést nyernek nem csupán saját szakjuk módszertanába, hanem a könyvtárpedagógiai tevékenységbe is.

Különösen fontos, hogy a különböző szakos tanárjelöltek *korszerű könyvtárképpel, könyvtárpedagógiai alapokkal* távozzanak a gyakorlóiskolából, mert ezt a mintát viszik tovább leendő iskolájukba, ahol beépíthetik saját tanítási gyakorlatukba, illetve átadhatják ezt a szemléletet kollégáiknak. Ehhez a gyakorlóiskolai könyvtáraknak modell értékűen kell tudni működni, azaz mind a személyi, mind a tárgyi feltételek téren maximálisan kell teljesítenie.

Könyvtárpedagógia-tanár MA szakos hallgatók az iskolai könyvtárban

A Szegedi Tudományegyetem *könyvtárpedagógia-tanár MA* szakos hallgatói gyakorlatukat elsősorban a SZTE Juhász Gyula Gyakorló Általános és Alapfokú Művészeti Iskolája könyvtárában, valamint – létszámuktól függően – a SZTE Ságvári Endre Gyakorló Gimnázium könyvtárban végzik.

Tanítási gyakorlatuk megkezdése előtt tantárgymódszertani kurzusokon vesznek részt, amelyek a következők:

- A könyvtárpedagógiai munka módszertana
- Képességfejlesztő pedagógia a könyvtárban
- Tantárgypedagógia, tananyagszervezés

A hallgatók egyéni (összefüggő), illetve csoportos (szakterületi) tanítási gyakorlatukat a tagozatuktól függően végzik. *Nappali tagozaton* a csoportos tanítási gyakorlat helyszíne a gyakorlóiskolai könyvtár, egyéni gyakorlatuké pedig külső iskolai könyvtár. *Levelező tagozaton* mindkét gyakorlattípus helyszínéül a gyakorlóiskolai könyvtárak szolgálnak.

Egyéni (összefüggő) gyakorlatuk során a hallgatók a könyvtárszakmai tevékenység (kölcsonzés, tájékoztatás, feldolgozás stb.) mellett *önállóan tanítanak* a szakvezető tanár/mentor jelenlétében. A tanítást hospitálás és alapos felkészülés előzi meg. A könyvtárhasználati órák a felső tagozaton (gimnáziumban a 9–10. évfolyamon) zajlanak osztálybontásban, azaz egy órát kétszer 45 percben tart meg a hallgató. Az osztálybontás lehetővé teszi a dokumentumokhoz, információforrásokhoz való könnyebb hozzáférést, eredményesebben alkalmazható a kooperatív csoportmunka, valamint lehetőség nyílik egy esetleges korrekcióra a két óra között. Pedagógiai gyakorlatuk további tartalmi megosztása: *könyvtári foglalkozás* és *egyéni tehetség gondozó foglalkozás* tartása.

Kiemelt figyelmet fordítunk arra, hogy tanítási gyakorlatuk során a hallgatók a *korszerű tanulászervezési módokat* lássák a gyakorlatban, majd maguk is ezeket alkalmazzák. Ugyancsak nagy hangsúlyt fektetünk a korszerű infokommunikációs eszközök (pl. tanulói notebookok és az interaktív tábla) megismertetésére, használatására a tanórákon és a foglalkozásokon.

A hallgatók tanítási gyakorlatuk szintéziseként portfóliót készítenek, amelyet a záróvizsgán védenek meg.

Informatikus könyvtáros szakos hallgatók az iskolai könyvtárban

Az informatikus könyvtáros szakos hallgatók elsősorban könyvtárszakmai tevékenységet végeznek gyakorlatuk alatt. Megszerzett diplomájukkal nem lehetnek könyvtárostanárok, azonban nem mindegy, hogy milyen tapasztalatokat szereznek az iskolai könyvtár könyvtárpedagógiai tevékenységéről. Az iskolai könyvtárak és a közművelődési, illetve a gyakorlóiskolai könyvtárak és a felsőoktatási könyvtárak együttműködése során kamatozik a könyvtárosok gyakorlati idejük alatt megszerzett tudása.

Összegzés

A jól felszerelt és jól működő gyakorlóiskolai könyvtárak modellértékűek a gyakorlóiskolában tanítási ismereteiket megszerző tanárjelöltek és a könyvtár szakos hallgatók számára. Mindemellett a magasan képzett könyvtárostanárok, illetve a könyvtárban folyó könyvtárpedagógiai tevékenység révén az adott város, térség módszertani központjaként is működnek.

IRODALOM

- Bogyó Katalin, Cs. – Dán Krisztina – Dömsödy Andrea 2012: *Útmutató a gyakorlóiskolák könyvtárainak szolgáltatásfejlesztéséhez*, Budapest, Könyvtárostanárok Egyesülete.
- Dömsödy Andrea 2006: *Könyvtár-pedagógia az Országos Neveléstudományi Konferencián Könyv és nevelés* 4, <http://olvasas.opkm.hu/index.php?menuId=125&action=article&id=750> (2013. 07. 05.)
- (1.) 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet a nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról http://jogszabalykereso.mhk.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=154663.610156 (2013. 07. 05.)
 - (2.) 110/2012. (VI. 4.) Kormányrendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról <http://www.ofi.hu/nat> (2013. 07. 05.)
 - (3.) 110/2012. (VI. 4.) Kormányrendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról <http://www.ofi.hu/nat> (2013. 07. 05.)
 - (4.) 110/2012. (VI. 4.) Kormányrendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról <http://www.ofi.hu/nat> (2013. 07. 05.)
 - (5.) 51/2012. (XII. 21.) számú EMMI rendelet a kerettantervek kiadásának és jogállásának rendjéről <http://kerettanterv.ofi.hu/> (2013. 07. 05.)
 - (6.) 51/2012. (XII. 21.) számú EMMI rendelet a kerettantervek kiadásának és jogállásának rendjéről <http://kerettanterv.ofi.hu/> (2013. 07. 05.)
 - (7.) 51/2012. (XII. 21.) számú EMMI rendelet a kerettantervek kiadásának és jogállásának rendjéről <http://kerettanterv.ofi.hu/> (2013. 07. 05.)

- (8.) 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet a nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról
http://jogszabalykereso.mhk.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=154663.610156 (2013. 07. 05.)